

Nowe stanowiska interesujących gatunków ryjkowcowatych
(*Coleoptera, Curculionidae*) w Polsce

New localities of interesting weevil species (*Coleoptera, Curculionidae*) in Poland

MAREK WANAT

Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław

ABSTRACT. Occurrence of *Otiorhynchus uncinatus* GERM. in Poland is confirmed. New localities of 25 other rare curculionids are given.

Mimo intensywnej badań faunistycznych nad ryjkowcami Polski, prowadzonych przez wielu specjalistów po II wojnie światowej, ciągle jeszcze rozmieszczenie licznych gatunków poznane jest niedostatecznie. W notatce tej podaje nowe stanowiska 26 sporadycznie notowanych w Polsce gatunków. W przypadkach gdy są to gatunki nowe dla poszczególnych krain, zaznaczono to gwiazdką przy nazwie krainy. Dla każdego stanowiska podano w nawiasie kod UTM.

Pragnę podziękować A. SŁOJEWSKIEJ, L. BOROWCOWI, G. GABRYSIOWI, D. IWANOWI, A. JADWISZCZAKOWI, J. KALISIAKOWI, J. LISOWI, J. PLUCIŃSKIEMU i C. WATALE za przekazanie okazów wykorzystanych w tej notatce. Brak nazwiska zbieracza przy wyszczególnianych okazach oznacza, że zebrał je autor.

Otiorhynchus bisulcatus (FABRICIUS)

– Beskid Wschodni: Beskid Niski, Rymanów-Zdrój (EV69), 8–25 VI 1990, 7 ok.
leg. J. PLUCIŃSKI.

Otiorhynchus uncinatus GERMAR

– Sudety Zachodnie: Wąwóz Mysliborski k. Jawora (WS75), 16 V 1992, 3 ok., 30 V 1992, 22 ok.

Występowanie tego gatunku w Polsce poddawane było w wątpliwość przez SMRECZYŃSKIEGO (1966) i DIECKMANN'a (1980). Drugi z autorów sugerował, że informacje o występowaniu tego gatunku na Śląsku (GERHARDT, 1910) mogły być oparte na błędnym oznaczeniu. Ostatnio KANIA (1991) odnalazł w zbiorze SCHOLZ'a dwa prawidłowo oznaczone okazy *O. uncinatus* z Wlenia k. Jeleniej

Góry (WS44), potwierdzające doniesienie GERHARDT'a. Gatunek ten występuje na Wyspach Brytyjskich i w zachodniej części środkowej Europy, w Niemczech znany jest z Gór Harzu i Turyngii. Wschodnią granicę zasięgu wyznaczają stanowiska w Wąwozie Myśluborskim i Górach Orlickich w Czechosłowacji (FREMUTH, 1977).

O biologii *O. uncinatus* wiadomo niewiele. STREJČEK (1976) wysiewał okazy tego gatunku ze ściółki lasu dębowo-bukowego, w miejscach porośniętych *Dentaria enneaphyllos* L. i *Mercurialis perennis* L. Wszystkie złowione przeze mnie okazy zostały wysiane z grubej warstwy opadłych i przegrzybiałych liści u podstawy stromego, skalistego stoku przy drodze do rezerwatu. Miejsce to jest silnie zacienione i pozbawione runa, ale w pobliżu rośnie *M. perennis*. W podobnych biotopach w samym rezerwacie gatunku tego nie stwierdziłem.

Simo hirticornis (HERBST)

- Roztocze*: Roztoczański P.N., rezerwat „Czerkies” (FB40), 10 VI 1989, 1 ok.; Krasnobród (FB50), 19–24 VI 1990, 2 ok.

Gatunek rozpowszechniony w Sudetach i na ich pogórzu, dotąd nie notowany ze wschodniej Polski.

Argoptchus quadrisignatus (BACH)

- Roztocze*: Kąty II k. Zamościa, Wieprzecka Góra (FB51), 11 VI 1987, 1 ok. (leg. D. IWAN), 28 VI 1990, 7 ok.
- Wyżyna Lubelska*: Tarnogóra (FB43), 27 VI 1990, 12 ok.

Znany z okolic Ojcowa, Miechowa i Przemyśla oraz z nie potwierzonego od ponad 100 lat stanowiska koło Strzegomia na Pogórzu Kaczawskim. Na obu nowych stanowiskach gatunek ten występuje bardzo lokalnie i jest trudny do odzyskania. W obu przypadkach łowiony był na fragmentach trawiastych stoków o powierzchni nie przekraczającej kilkudziesięciu m². Przepuszczalnie tym należy tłumaczyć fakt, że nie odnaleziono go wcześniej na tych stanowiskach, od ponad 30-let intensywnie badanych przez koleopterologów z ośrodka lubelskiego i przez autora. Ze względu na wybitną stenotopowość i nielotność tego gatunku oraz dużą odległość Tarnogóry i Kątów od innych znanych miejsc występowania, należy moim zdaniem wykluczyć możliwość niedawnego zasiedlenia tych izolowanych muraw kserotermicznych. Oba odkryte obecnie stanowiska mają niewątpliwie charakter reliktowy.

Barypeithes araneiformis (SCHRANK)

- Roztocze*: Kawęczynek (FB31), 20 V 1986, 1 ok., z przesiewki z lasu bukowego, leg. G. GABRYŚ.

U nas podawany na początku XX w. ze Śląska.

Sitona gressorius (FABRICIUS)

- Pobrzeże Bałtyku: Wolin, Międzywodzie (VV88), 8 VIII 1989, 4 ok., leg. J. LIS; Lubiń (VV66), 5 VIII 1991, 3 ok.
- Nizina Mazowiecka*: Palmiry (DD80), VI 1990, 1 ok., leg. A. JADWISZCZAK.
Gatunek ten pojawił się niedawno w zachodniej Polsce (STACHOWIAK, 1978), gdzie staje się coraz liczniejszy. Odkrycie go ostatnio w Pieninach (CMOLUCH, STANIEC, 1989) i obecnie w okolicach Warszawy świadczy o bardzo szybkim rozszerzaniu się jego zasięgu na wschód.

Sitona cinerascens FAHRAEUS

- Puszcza Białowiecka*: Białowieża (FD94), 14 V 1985, 1 ok. złowiony do czerpaka z *Lotus uliginosus* SCHK. na wilgotnej łące przy granicy Parku Narodowego.
Odnotowany z Legnicy na podstawie jednego okazu złowionego przeszło 100 lat temu (DIECKMANN, 1980).

Sitona regensteinensis (HERBST)

- Pobrzeże Bałtyku: Dębina k. Ustki (XA35), 15 VIII 1984, 2 ok., leg. J. KALISIAK.
W latach powojennych podawany tylko z trzech stanowisk na Pojezierzu Pomorskim i Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej. Z Pobrzeża Bałtyku podany przed blisko 80-ciu laty.

Lixus myagri (OLIVIER)

- Nizina Mazowiecka: Rogoźno k. Łowicza (DC16), 12 VIII 1990, 1 ok.
Notowany ze Śląska i okolic Warszawy, gdzie łowił go na przełomie XIX i XX ww. W. MACZYŃSKI.

Mecaspis caesus (GYLLENHAL)

- Roztocze*: Biała Góra k. Tomaszowa Lub. (FA79), 6 VI 1987, 1 ok., leg. D. IWAN.

Minyops carinatus (LINNAEUS)

- Roztocze*: Biała Góra k. Tomaszowa Lub. (FA79), 6 VI 1987, 1 ok., leg. D. IWAN.
Podawany przed laty ze Śląska, po wojnie stwierdzony w Gródku k. Hrubieszowa.

Plinthus squalidus (GYLLENHAL)

- Bieszczady: Tarnica (FV23), 17 VII 1981, 1 ok., leg. L. BOROWIEC; Bukowe Berdo (FV23), 9 VII 1983, 1 ok., leg. C. WATAŁA.

Gatunek tworzący szereg mniej lub bardziej problematycznych ras geograficznych, niedawno podany z Polski (PETRYSZAK, 1977) jako *P. parreyssi* BOHEMAN) na podstawie jednego okazu znalezionej na Tarnicy. Według MEREGALLIEGO (1985), autora najnowszej rewizji rodzaju *Plinthus*, forma z Bieszczadów jest najbardziej zbliżona do podgatunku *P. s. elekesi* (ORMAY) opisanego z Siedmiogrodu. Do takiego wniosku skłania również porównanie powyższych dwóch okazów z opisem *P. s. elekesi* podanym przez KIPPENBERG'a (1981) oraz analiza rozmieszczenia geograficznego poszczególnych podgatunków. Pewne wątpliwości budzi jedynie kształt lekko odstających szczecinek na pokrywach, które u badanego przez KIPPENBERG'a parotypu *P. s. elekesi* są wyraźnie węższe i ponad dwukrotnie dłuższe od łusek na zagonikach (KIPPENBERG, 1981 – Abb. 12 a, b). U większości pozostałych okazów z Siedmiogrodu szczecinki te są podobnej szerokości lub nawet nieco szersze niż łuski (j. w. – Abb. 12 a', b'), a u okazów z Bieszczadów szerokie szczecinki są ponadto co najwyżej 1,5 raza dłuższe od łusek. KIPPENBERG (j.w.) traktuje zmienność tej cechy jako wewnątrzpodgatunkową, jednak brak materiału z większego obszaru Karpat Wschodnich nie pozwala obecnie na potwierdzenie jego opinii.

Donus intermedius (BOHEMAN)

- Beskid Wschodni: Beskid Niski, Rymanów-Zdrój (EV69), 8–25 VI 1990, 2 ok., leg. J. PLUCIŃSKI.

Gronops inaequalis (BOHEMAN)

- Pobrzeże Bałtyku: Wolin, Lubiń (VV66), 2 VIII 1991, 1 ok.
- Puszcza Białowieska*: Grudki (FD83), 5 VIII 1982, 1 ok., leg. J. KALISIAK.

Brachytemnus porcatus (GERMAR)

- Wyżyna Małopolska*: Sługocice k. Inowłódza (DC30), 18 VIII 1984, 2 ok.

Bagous petro (HERBST)

- Nizina Mazowiecka*: Kampinoski P.N., 22 VI 1985, 1 ok., z próbki glebowej z łąki turzycowej, leg. A. SŁOJEWSKA.

Jeden z najrzadszych gatunków tego rodzaju, podany ogólnikowo z Pomorza, a ostatnio odszukany w Puszczy Niepołomickiej. SMRECZYŃSKI (1953) podał go również z okolic Przemyśla, na podstawie jednego okazu ze zbioru B. KOTULI. Informacja ta została jednak pominięta przez tego autora w późniejszym kluczu do oznaczania polskich ryjkowców.

Bagous claudicans (BOHEMAN)

- Wyżyna Małopolska: Wielka Wieś k. Burzenina (CB59), 1 V 1983, 1 ok.

Gatunek ten był przez długi czas uważany za synonim *B. collignensis* (HERBST), dopiero ostatnio DIECKMANN (1990) wykazał jego odrębność.

Podana przez tego autora informacja o występowaniu *B. claudicans* w Łodzi jest błędna, oparta była bowiem właśnie na okazie z Wielkiej Wsi, przesłanym mu do oznaczenia. Jak dotąd jest to jedyne pewne stanowisko tego gatunku w Polsce, konieczna jest jednak rewizja oznaczeń *B. collignensis* w polskich kolekcjach.

Tychius pumilus CH. BRISOUT

- Pobrzeże Bałtyku*: Wolin, Lubiń (VV66), 1–6 VIII 1991, 7 ok.
- Nizina Mazowiecka: Rogoźno k. Łowicza (DC16), 12 VIII 1990, 6 ok.
- Puszcza Białowieska*: Orzeszkowo (FD73), 10 VII 1986, 37 ok.
- Wyżyna Małopolska*: Skowronno k. Pińczowa (DA69), 19 VII 1984, 20 ok.

Gasterocercus depressirostris (FABRICIUS)

- Puszcza Białowieska*: Białowieża (FD94), 30 VI 1959, 1 ok. z hodowli, leg. A. GOTTWALD.

Podawany ze Śląska i okolic Warszawy na podstawie okazów łowionych w ubiegłym wieku, oraz z Gór Świętokrzyskich.

Phytobius muricatus CH. BRISOUT

- Roztocze*: Biała Góra k. Tomaszowa Lub. (FA79), 11 VI 1989, 1 ok., zebrany z rdestu ptasiego – *Polygonum aviculare* L., rosnącym na nagim, gliniastym podłożu u podnóża stoku.

Znany dotąd tylko z dwóch stanowisk na Dolnym Śląsku, gdzie łowiono go kilkadziesiąt lat temu.

Rhinoncus bosnicus SCHULTZE

- Śląsk Dolny: Wrocław – Mokry Dwór (XS45), 11 VI 1987, 2 ok.
- Wyżyna Lubelska*: Gródek k. Hrubieszowa (GB03), 30 IV 1984, 1 ok.

Ceutorhynchus sophiae (STEVEN)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Glinki k. Torunia (CD47), 4 VI 1985, 1 ok.

Ceutorhynchus querceti (GYLLENHAL)

- Roztocze*: Krasnobród (FB50), 22 VI 1990, 1 ok.

Microplontus figuratus (GYLLENHAL)

- Pobrzeże Bałtyku*: Wolin, Lubiń (VV66), 2 VIII 1991, 1 ok.
- Puszcza Białowieska*: Białowieża (FD94), 16 VI 1991, 3 ok.
- Wyżyna Małopolska*: Pińczów (DA69), 19 VII 1984, 1 ok., 12–16 V 1991, 14 ok.

Mogulones dimidiatus (FRIVALDSZKY)

- Wyżyna Małopolska: Skowronno k. Pińczowa (DA69), 29 IV 1990, 1 ok.
Znany z pojedynczych okazów z Chotla Czerwonego i Klonowa k. Miechowa, ostatnio znaleziony w Gródku k. Hrubieszowa.

Cionus olens (FABRICIUS)

- Nizina Mazowiecka: Rogoźno k. Łowicza (DC16), 19 V 1982, 2 ok.

PIŚMIENICTWO

- CMOLUCH Z., STANIEC B., 1989: Bemerkungen über *Otiorhynchus repletus* BOH. und *Sitona gressorius* (F.) (*Coleoptera*, *Curculionidae*). Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska Sect. C Biol., **41**: 163–166.
- DIECKMANN L., 1980 Beiträge zur Insektenfauna der DDR: *Coleoptera – Curculionidae* (*Brachycerinae*, *Otiorhynchinae*, *Brachyderinae*). Beitr. Entomol., **30**: 145–310.
- DIECKMANN L., 1990: Revision der mitteleuropäischen Arten der *Bagous collignensis*-Gruppe (*Insecta*, *Coleoptera*, *Curculionidae*: *Bagoinae*). Reichenbachia, **27**: 141–145.
- FREMUTH J., 1977: Nosatcoviti brouci. W: ROCEK Z. (ed.), Příroda Orlických Hor a Podorlicka, Praha, ss. 537–564.
- GERHARDT J., 1910: Verzeichnis der Käfer Schlesiens preussischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem Catalogus coleopterorum Europae vom Jahre 1906. Dritte, neubearbeitete Auflage, Berlin. XVI + 431 ss.
- KANIA J., 1991: Uwagi o *Otiorhynchus uncinatus* GERM. w Polsce i dyspersji kilku pokrewnych gatunków (*Curculionidae*, *Coleoptera*). Przegl. Zool., **34**: 291–295.
- KIPPENBERG H., 1981: Die mitteleuropäischen Arten der Gattung *Plinthus* GERM., Entomol. Bl. Biol. Syst. Käfer, **76**: 73–140.
- MEREGALLI M., 1985: Revisione del genere *Plinthus* GERMAR. Mem. Mus. Civ. Stor. Nat. Verona (IIA Ser.) Sez. Sci. Vita, **5**: 133 ss.
- PETRYSZAK B., 1977: Materiały do znajomości ryjkowców (*Curculionidae*, *Coleoptera*) Bieszczad i Pogórza Dynowsko-Przemyskiego. Zesz. Nauk. Uniw. Jagiellonsk. Pr. Zool., **23**: 127–164.
- SMRECZYŃSKI S., 1953: Fauna ryjkowców (*Col.*, *Curculionidae*) okolic Przemyśla na przestrzeni 50 lat. Pol. Pismo Entomol., **23**: 53–70.
- SMRECZYŃSKI S., 1966: Ryjkowce – *Curculionidae*, podrodziny *Otiorhynchinae*, *Brachyderinae*. Klucze do Oznaczenia Owadów Polski, Warszawa, XIX, **98b**: 1–130.
- STACHOWIAK P., 1978: *Sitona* (*Charagmus*) *gressoria* F. (*Coleoptera*, *Curculionidae*) nowy gatunek dla fauny Polski. Bad. Fizjogr. Pol. Zach., Seria C – Zoologia, **31**: 133–135.
- STREJČEK J., 1976: Příspěvek k poznání fauny brouků čeledi *Anthribidae* a *Curculionidae* v ČSSR. Zprávy Čs. Spol. Entomol. ČSAV, Praha, **12**: 119–138.